

נייר עמדה: השלכות הכלכליות של הבידוד המדיני

26 באוקטובר, 2025

בשנה האחרונה גברו הקולות הקוראים לבידוד מדיני על ישראל, ואף ננקטו מהלכים רבים בשטח בניסיונות לקדם אותו. אולם בעוד שנתניהו טוען כי הבידוד הוא תוצאה של כשל בהסברה, של קמפיין אנטישמי או של ציניות פוליטית מצד מנהיגים במערב המנסים לקרוץ לציבור המוסלמי במדינותיהם – מדובר, למעשה, בתגובה ישירה למדיניות הישראלית. **מהלכי הסיפוח דה-פקטו, התארכות המלחמה בעזה עד לאחרונה, והצהרות שרים בכירים על שאיפת הגירוש וההתנחלות, מעבירים לעולם מסר לפיו ישראל חדלה לנהל מלחמת מגן צודקת שבסופה יימצא פתרון מדיני, אלא מעוניינת בנקמה שבסופה ימומש חזון משיחי.** התוצאה היא הידרדרות מעמדה הביטחוני והמדיני של ישראל, והביטויים לכך רבים: מפגיעה ביחסים עם מדינות האזור, עבור בהסתבכות בהאג, ועד לכפיית הפסקת האש על ידי ארצות הברית. אולם יש לכך גם השלכות כלכליות – והן עלולות להתברר כחריפות במיוחד. יש לברך אפוא על קיומו של הדיון בנושא, שכן הסכם הפסקת האש לא מבטיחה את סיום הבידוד המדיני וקץ הביקורת על ישראל.

הבידוד המדיני שישראל נתונה בו, עלול להשפיע על כלכלת ישראל במספר היבטים. בסקירה זו נתמקד במרכזיים שבהם.

הייצוא הישראלי: חשיבותו

ישראל תלויה במידה רבה מאוד בסחר חוץ לצורך פעילותו התקינה של המשק: החל מייבוא חומרי גלם, מוצרים מוגמרים ושירותים, וכלה בהכנסות למשק מייצוא. מבלי להפחית מהקשיים העלולים להתעורר מפגיעה בשרשרת האספקה של הייבוא וביכולת לייבא בקלות ובזול, עיקר הפגיעה הכלכלית הצפויה מבידוד הולך וגובר, היא בייצוא הישראלי. לכן סקירה זו תתמקד בו.

כמו כל משק פתוח, גם הישראלי תלוי מאוד בייצוא, המהווה יותר מ־30 אחוז מהתוצר. בנוסף, בחברות היצואניות מרוכז כוח האדם בעל מיומנויות העבודה הגבוהות ביותר במשק, המשתכר בדרך כלל שכר גבוה מהממוצע. בהתאם, חלק גדול מהכנסות המדינה ממסים מגיעות מיצואנים. לשם המחשה, כ־35 אחוז מסך הכנסות המדינה ממס הכנסה מגיע מעובדי הייטק בלבד. יתרה מכך: כ־40 אחוז מהצמיחה בישראל בשנים האחרונות היא תוצאה של מגזר ההייטק המייצא. במילים אחרות, **ללא יכולת של חברות ישראליות לייצא לחו"ל בצורה יעילה – הכלכלה הישראלית תיכנס לקיפאון כלכלי.**

בשל כך, כל פגיעה בייצוא, גם קטנה, עלולה לפגוע דרמטית במשק הישראלי ובהתאם גם בציבור הישראלי. כי לא זו בלבד שהמדינה תפסיד הכנסות ממסים וכתוצאה מכך ייפגעו השירותים הציבוריים הממומנים מהקופה הציבורית, אלא שכוח הקנייה של השכירים העובדים בחברות מייצאות ייפגע ומכאן שתהיה פגיעה משמעותית בצריכה הפרטית כולה. פגיעה שכזו תוביל עד מהרה לעלייה באבטלה – אף אם קשה לאמוד את היקף הפגיעה בייצוא הנגרמת כתוצאה מהפגיעה בתוצר ומהעלייה באבטלה.

האיומים על הייצוא הישראלי

יש שני איומים מרכזיים על הייצוא הישראלי:

- **האיום הרשמי-פומבי:** כלומר, פגיעה בהסכמי הסחר או ביטול עסקאות על ידי גופי שלטון. האיום הבולט ביותר בקטגוריה הראשונה הוא איום הנציבות האירופית בהשעיית סעיפים בהסכם הסחר החופשי עם ישראל. איום זה נדחה לעת עתה עם הפסקת האש, אך במידה שהקבינט יחליט לחזור ללחימה ברצועת עזה – כפי שמעוניינים חלק משרות ושרי

הממשלה – המשמעות היא שיוטלו מכסים משמעותיים על ייצוא ישראלי למדינות האיחוד.

הקטגוריה השנייה מדברת בעיקרה על עסקאות עם ממשלות ורשויות מקומיות שבוטלו – כגון ביטול עסקאות הנשק עליו הכריזה ממשלת ספרד.

• **חרם השקט:** על פי דיווחים רבים בתקשורת, על ישראל מתהדק יותר ויותר הבידוד הכלכלי דהפקטו, הצובר תאוצה באופן בלתי רשמי, במתכונת של חרם שקט. יבואנים ועסקים בחו"ל מפסיקים התקשרויות עם יצואנים ועם עסקים ישראלים ומסבירים – בין שבנימוס ובין שלא – שהם לא יכולים לקנות מוצרים ושירותים מישראל, כל עוד המצב המדיני נמשך כפי שהוא, בין אם כתוצאה מתפיסת העולם שלהם ובין שמחשש לפגיעה מצד ארגונים פרו־פלסטיניים. חרם מהסוג הזה עשוי להסביר את הצניחה של כ־50 אחוז בשיעור הייצוא לאירלנד בין החודשים ינואר לאוגוסט 2025, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.

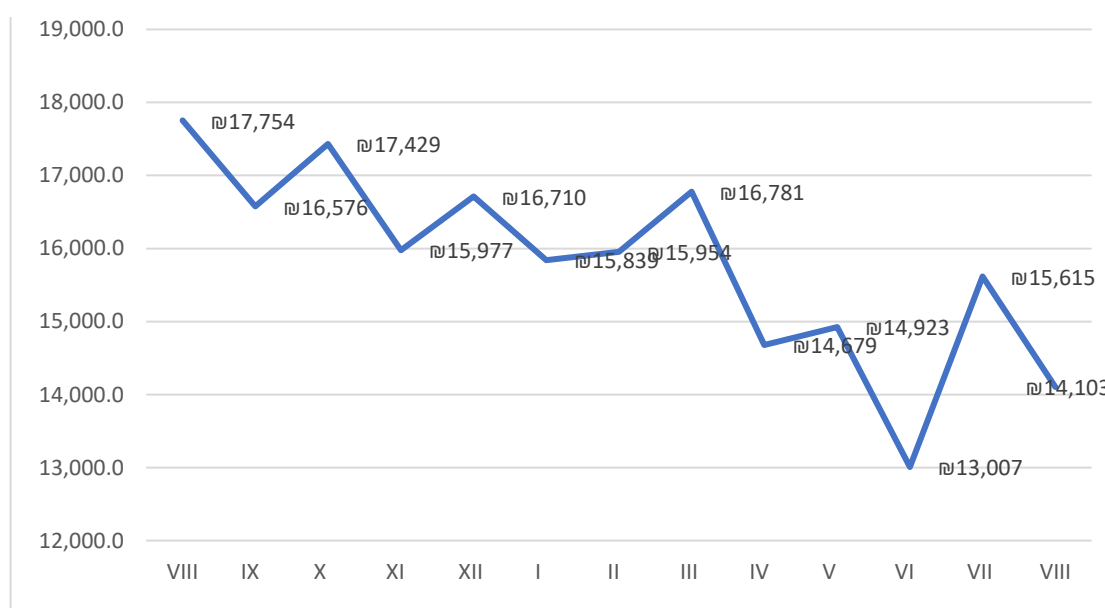
גם אם הפסקת האש תחזיק מעמד והאיום הרשמי־פומבי לא יתרחב מעבר למצב הנוכחי, **התקדים של אירלנד עלול לסמן את העתיד הצפוי לייצוא הישראלי – אם לדוגמה מהלכי הסיפוח יתרחבו, או שהפגיעה בפלסטינים באיו"ש, שזוכה ליותר ויותר תשומת לב בתקשורת הבינלאומית, תגבר.**

הייצוא הישראלי: נתונים ותמונת מצב

מוקדם עדיין לשים את האצבע על הפגיעה בייצוא הישראלי בפועל. אמנם חלה ירידה בייצוא בשנתיים האחרונות, וב־2025 בפרט, אך לא ברור עדיין האם הירידה היא בשל המלחמה בעזה, המלחמה באיראן, ירידה בסחר העולמי כולו או אותו חרם שקט.

את הירידה בייצוא הסחורות מישראל ניתן לראות החל ברבעון הרביעי של שנת 2024. על פי נתוני הלמ"ס, באוגוסט 2025, סך כל הייצוא הישראלי בש"ח ירד בכ־20 אחוז בהשוואה לאוגוסט אשתקד (נתונים מנוכי עונתיות). אמנם ישנה ירידה הדרגתית בייצוא **התעשייתי** של ישראל מזה שני עשורים, והיא מסתמכת יותר ויותר על ייצוא שירותי הייטק, אך הצניחה בתקופה האחרונה חריגה במיוחד. גם בייצוא שירותים עסקיים, רובם בהייטק, חלה ירידה בשנה האחרונה של כחמישה אחוזים (בנתונים מקוריים).

יצוא סחורות תעשייה, חציבה וכרייה (נתונים מנוכי עונתיות ללא יהלומים) במיליוני ש"ח



אמנם, צניחה בייצוא נרשמה גם ב־2024 לעומת 2023, אולם ההנחה הרווחת היא שהסיבות העיקריות לכך היו ירידה בסחר העולמי; השלכות המצב הביטחוני על יכולת הייצור – בשל המחסור בעובדים; והפגיעה ביכולת הייצוא בשל שיבושים שמקורם ביטחוני. למעשה, על פי נתוני בנק ישראל, שעובדו מסקר שנערך בשנה שעברה בקרב פירמות בענפי התעשייה השונים, לא נרשמו דיווחים על בעיה בהזמנות לייצוא, ולכן הירידה בייצוא ב־2024 היא בעיקרה תוצאה של המצב הביטחוני ושל הסחר העולמי – ולא של הבידוד המדיני. עם זאת, לא מן הנמנע שב־2025 התמונה תהיה שונה.

החרם האקדמי

לפי נתונים שאסף ועד ראשי האוניברסיטאות, בשנתיים האחרונות נספרו למעלה מ־1,000 מקרים מובהקים של חרם אקדמי על מוסדות ועל חוקרים ישראליים, זאת בנוסף למספר גדול עוד יותר של מקרים אפורים. כמו כן, אמנם בשלב זה נדחה הדיון על השעייתה של ישראל מתוכנית המחקר של האיחוד האירופי "הורייזן" – שמנתבת מדי שנה עשרות מיליארדי יורו לחוקרים ברחבי העולם – אך ככל הידוע היא לא ירדה סופית מהפרק.

המחקר וההשכלה האקדמיים הם מנוע צמיחה כלכלי משמעותי ביותר של ישראל, התורמים להגדלת פריון העבודה, להכשרת סטודנטים לשוק העבודה, למחקרים טכנולוגיים ורפואיים פורצי דרך, ועוד. הפגיעה ביכולת לשתף פעולה בלימודים ובמחקר עם מוסדות אקדמיים בעולם שוחקת דרמטית את יכולתם למלא את תפקידם – ובהתאם גם את כלכלה הישראלית. בנוסף, החרם עלול להאיץ את בריחת המוחות מישראל, ולגרום לחוקרים שמעוניינים להתפתח במחקרם לעבור למוסדות אקדמיים בחו"ל, שם יתאפשר להם לשתף פעולה עם טובי המוסדות והחוקרים בתחום הרלוונטי.

נשמח לעמוד לרשותכם לשאלות ולמידע נוסף,

בברכה,
ד"ר מיקי פלד,
חוקר